

**SANOAT ISHLAB CHIQISHNI MAHALLIYLASHTIRISHDA
TIJORAT BANKLARINI MABLAG‘LARIDAN SAMARALI
FOYDALANISH**

Ilmiy rahbar: N.S.To‘ychiboyev

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” kafedrası dotsenti

Inomjonov Zuhridin

Andijon davlat texnika instituti

Iqtisodiyot yo‘nalishi 4-kurs talabasi

Annotatsiya. Maqolada sanoatni ishlab chiqishni mahalliyashtirish jarayonida tijorat banklari mablag‘laridan samarali foydalanishning dolzarb masalalari ko‘rib chiqilgan. Mahalliy sanoat korxonalarini rivojlantirishda bank kreditlari, investitsiyalar va moliyaviy vositalarning o‘rni tahlil qilingan. Raqamlashtirish sharoitida bank xizmatlarining sanoat loyihalarini qo‘llab-quvvatlashdagi imkoniyatlari, shu jumladan, innovatsion moliyalashtirish usullari va xavf-xatarlarni boshqarish strategiyalari o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar: mahalliyashtirish, tijorat banklari, sanoat korxonalarini, bank kreditlari, investitsiyalar, raqamlashtirish, sanoat tarmoqlari.

Kirish. Sanoatni ishlab chiqishni mahalliyashtirish jarayoni, mamlakat iqtisodiy rivojlanishining muhim yo‘nalishi hisoblanadi. Bu jarayonda tijorat banklarining roli alohida ahamiyatga ega, chunki ular sanoat korxonalariga moliyaviy resurslarni taqdim etish orqali ishlab chiqarishni rivojlantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Mahalliyashtirish jarayonida tijorat banklari mablag‘laridan samarali foydalanish bir qator dolzarb masalalarni keltirib chiqaradi.

Sanoatni rivojlantirish uchun banklar tomonidan taqdim etiladigan kreditlar, odatda, yuqori foiz stavkalari va qisqa muddatli qarzlarni ko'rishida bo'ladi [1]. Bu esa sanoat korxonalarining uzoq muddatli investitsiyalarini amalga oshirish imkoniyatlarini cheklaydi. Shuning uchun, tijorat banklari o'z kredit siyosatini qayta ko'rib chiqishi va sanoatga ixtisoslashgan, raqobatbardosh foiz stavkalarini taklif qilishi lozim.

Tijorat banklari mablag'larini sanoat sohalariga taqsimlashda muvozanatni saqlash zarur [2]. Ba'zi sohalar, masalan, qishloq xo'jaligi yoki yengil sanoat, ko'proq e'tibor talab qilishi mumkin. Shu bois, banklar o'z mablag'larini faqat foydali bozor segmentlariga emas, balki strategik ahamiyatga ega bo'lgan sohalarga ham yo'naltirishi kerak.

Zamonaviy sanoatda innovatsiyalar muhim rol o'ynaydi. Tijorat banklari innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda faol ishtirok etishi lozim. Buning uchun banklar, innovatsion g'oyalarni qo'llab-quvvatlash va tadbirkorlarni rag'batlantirish maqsadida maxsus dasturlar va grantlar ishlab chiqishlari zarur. Bu orqali yangi texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish mumkin bo'ladi.

Tijorat banklari sanoat korxonalariga mablag'lar ajratishda risklarni baholash va boshqarishga katta e'tibor berishi kerak. Sanoatning mahalliyashtirilishi ko'plab risklarni keltirib chiqaradi, masalan, bozor talabining o'zgarishi yoki global iqtisodiy sharoitlarning yomonlashishi. Banklar risklarni minimallashtirish uchun diversifikatsiya strategiyalarini qo'llashi va mijozlar bilan yaqin hamkorlikda ishlashi zarur. Tijorat banklari mablag'laridan samarali foydalanish uchun sanoat korxonalarini malakali mutaxassislariga ehtiyoj sezadi. Banklar o'z mijozlariga kadrlarni tayyorlash va malaka oshirish bo'yicha treninglar va seminarlar o'tkazish orqali yordam berishi mumkin. Bu esa korxonalar faoliyatini yanada samarali qilishga yordam beradi.

Tijorat banklari raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali moliyaviy xizmatlarni yanada samarali va qulay qilishlari mumkin [3]. Mijozlar uchun onlayn kredit olish imkoniyatlari, mobil ilovalar orqali to'lovlarni amalga oshirish va boshqa raqamli xizmatlar sanoat korxonalarining vaqtini tejashga va xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi. Umuman olganda, sanoatni ishlab chiqishni mahalliyashtirish jarayonida tijorat banklari mablag'laridan samarali foydalanish bir qator dolzarb masalalarni hal qilishni talab etadi. Banklar o'z siyosatini qayta ko'rib chiqishi, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlashi, risklarni boshqarishi va malakali kadrlarni tayyorlashi zarur. Bu orqali nafaqat sanoat rivojlanishini ta'minlash, balki mamlakat iqtisodiyotining barqarorligini ham oshirish mumkin bo'ladi.

Sanoat korxonalarini rivojlantirish mamlakat iqtisodiyoti uchun muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda bank kreditlari, investitsiyalar va boshqa moliyaviy vositalar muhim rol o'ynaydi [4]. Ular sanoatning o'sishi, raqobatbardoshligini oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratishda asosiy omil hisoblanadi.

Birinchidan, bank kreditlari sanoat korxonalariga moliyaviy resurslarni taqdim etishning eng keng tarqalgan vositasidir. Tijorat banklari sanoatga ixtisoslashgan kreditlar orqali korxonalariga o'z faoliyatlarini kengaytirish va yangi texnologiyalarni joriy etish imkonini beradi. Masalan, ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish yoki yangi mahsulotlarni ishlab chiqarish uchun zarur bo'lgan mablag'larni olishda bank kreditlari juda muhimdir. Biroq, banklar tomonidan beriladigan kreditlar yuqori foiz stavkalari va qat'iy shartlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin [5]. Shu sababli, sanoat korxonalarini banklarning kredit siyosatini yaxshilashini va raqobatbardosh shartlarni taklif etishini kutishadi.

Ikkinchidan, investitsiyalar sanoat rivojlanishining yana bir muhim jihati hisoblanadi. Investitsiyalar nafaqat ichki, balki xorijiy manbalardan ham kelishi mumkin. Xorijiy investitsiyalar sanoat korxonalariga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishda yordam beradi.

Bunday investitsiyalar, odatda, uzoq muddatli loyihalar uchun ajratiladi va ularning natijasida korxonalar nafaqat ishlab chiqarishni oshiradi, balki eksport salohiyatini ham kuchaytiradi. Mahalliy investitsiyalar esa, o'z navbatida, iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Uchinchidan, moliyaviy vositalar sanoat korxonalarining rivojlanishida qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi. Moliyaviy vositalar ichida leasing, factoring va venture capital kabi usullar mavjud. Leasing orqali korxonalar yangi uskunalarni sotib olish o'rniga ijaraga olish orqali xarajatlarni kamaytirishi mumkin. Bu usul, ayniqsa, kichik va o'rta biznes uchun juda qulaydir, chunki ular katta miqdordagi mablag'larni bir marta to'lash o'rniga, uskunalarni bosqichma-bosqich to'lash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Factoring (moliyaviy xizmat bo'lib, korxonalar o'z hisob-fakturalarini moliya institutlariga sotish orqali tezda naqd pul olish imkoniyatiga ega bo'lishadi) esa, korxonalarining hisob-kitoblarini tezlashtirishda yordam beradi. Bu usul orqali korxonalar o'z hisob-fakturalarini moliya institutlariga sotish orqali tezda naqd pulga ega bo'lishlari mumkin. Bu esa ularning likvidligini oshiradi va yangi loyihalarga investitsiya qilish imkoniyatini yaratadi.

Venture capital (bu yangi yoki rivojlanayotgan kompaniyalarga, odatda, yuqori o'sish potentsialiga ega bo'lgan texnologik yoki innovatsion sohalarda faoliyat yurituvchi startaplarga investitsiya qilish uchun ajratilgan moliyaviy resurslar) esa innovatsion g'oyalarga ega bo'lgan startaplar uchun juda muhimdir. Bu turdagi investitsiyalar yuqori risk bilan bog'liq bo'lgan loyiha va kompaniyalarga yo'naltiriladi, ammo muvaffaqiyatli bo'lganda katta daromad keltirishi mumkin. Venture capital investorlar, odatda, nafaqat moliyaviy resurslar bilan ta'minlaydi, balki tajriba va bilimlarini ham taqdim etadi. Shuningdek, davlat tomonidan beriladigan subsidiyalar va grantlar ham sanoatni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan dasturlar orqali

korxonalar o'z faoliyatlarini kengaytirish yoki innovatsion loyihalarni amalga oshirish uchun zarur mablag'larni olishlari mumkin.

Raqamlashtirish sharoitida bank xizmatlari sanoat loyihalarini qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi [6]. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar rivojlanishi banklarning xizmat ko'rsatish usullarini tubdan o'zgartirib, yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Sanoat loyihalari, xususan, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni amalga oshirishda moliyalashtirishning samarali usullarini talab qiladi. Banklar esa raqamli transformatsiya jarayonida o'z xizmatlarini yanada takomillashtirib, mijozlarga qulayliklar yaratish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Birinchiidan, banklar innovatsion moliyalashtirish usullarini joriy etish orqali sanoat loyihalarini qo'llab-quvvatlashda faol ishtirok etmoqda. Masalan, crowdfunding (ommaviy moliyalashtirish) platformalari orqali banklar startaplar va kichik bizneslar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ushbu platformalar orqali investorlar va tadbirkorlar to'g'ridan-to'g'ri aloqa o'rnatib, loyiha uchun zarur mablag'larni yig'ish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu jarayon banklarga o'z mijozlari bilan yanada yaqin aloqada bo'lish va ularning ehtiyojlarini yaxshiroq tushunish imkonini beradi.

Ikkinchiidan, raqamli bank xizmatlari orqali sanoat loyihalarini moliyalashtirishda tezlik va samaradorlik oshmoqda. Raqamli platformalar yordamida banklar kredit arizalarini tezda ko'rib chiqish va qaror qabul qilish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa tadbirkorlarga o'z loyihalarini amalga oshirishda zarur bo'lgan mablag'larni tezda olish imkoniyatini yaratadi. Masalan, banklar avtomatlashtirilgan tizimlar orqali kredit tarixini, moliyaviy ko'rsatkichlarni va boshqa muhim ma'lumotlarni tezda tahlil qilib, qaror qabul qilish jarayonini soddalashtirishi mumkin. Bundan tashqari, banklar sanoat loyihalarini qo'llab-quvvatlashda innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali xavf-xatarlarni boshqarish strategiyalarini ham takomillashtirmoqda. Raqamli transformatsiya jarayonida banklar big data va sun'iy intellekt kabi

texnologiyalarni qo'llab, risklarni aniqlash va baholash jarayonlarini avtomatlashtirishga erishmoqda. Bu esa banklarga investitsiya qilishdan oldin loyihaning risk darajasini aniq baholash imkonini beradi.

Xavf-xatarlarni boshqarish strategiyalarining yana bir muhim jihati - diversifikatsiya. Banklar sanoat loyihalariga investitsiya qilishda diversifikatsiya tamoyilidan foydalangan holda risklarni kamaytirishga harakat qilmoqdalar. Masalan, turli sohalarga yoki geografik hududlarga investitsiya qilish orqali banklar o'z portfelidagi risklarni tarqatishi mumkin. Bu esa biror bir sohada yuzaga keladigan muammolar boshqa sohalarga ta'sir qilmasligini ta'minlaydi. Shuningdek, raqamlashtirish sharoitida banklar mijozlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash uchun mobil ilovalar va onlayn platformalarni rivojlantirmoqda. Mijozlar endi istalgan joydan va istalgan vaqtda bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega. Bu esa tadbirkorlarning loyihalarini moliyalashtirish jarayonini yanada qulay va samarali qiladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarining mahalliy sanoatni rivojlantirishdagi roli muhim ahamiyatga ega. Ular innovatsion moliyalashtirish usullarini joriy etish, tezkor qarorlar qabul qilish va risklarni boshqarish orqali mahalliy ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlaydi. Banklar mablag'larni diversifikatsiya qilish va raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. Natijada, tijorat banklarining samarali faoliyati nafaqat o'zlarini, balki mahalliy iqtisodiyot va jamiyat farovonligini oshirishga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Tijorat banklari faoliyati tahlili. O'quv qo'llanma. Karaliyev T.M. va boshqalar. Toshkent Moliya instituti. «Iqtisod-Moliya», 2013-y. –192 b.
2. I. R. Toymuhamedov "Bank ishi". Toshkent, TDIU nashriyoti, 2010 yil, 207-b.

3. Z.Mamadiyarov, A.Norov, O'.Haydarov. Bank ishi va moliya asoslari. Darslik –T.: «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2021 – 240 b.
4. Bahodirovich, Xalilov Bahromjon. "O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI TARTIBGA SOLISH." *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION* 1.3 (2024): 271-277.
5. Baxriddin o'g'li, Jovliyev Xusniddin. "TIJORAT BANKLARI XIZMATLARINING TRANSFORMATSIYASI." *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting* 4.03 (2024): 119-122.
6. Bekjon Bo'ron o'g, Namozov. "TIJORAT BANKLARI FAOLIYATIDA MUAMMOLI KREDITLAR VA ULARNING TAHLILI." *Gospodarka i Innowacje*. (2023): 340-346.